

Meşhur ýazyjylaryň durmuşyndan: Tolkien

Category: Kitapcy, Sözlär, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly

написано kitapcy | 23 января, 2025

Meşhur ýazyjylaryň durmuşyndan: Tolkien **JON RONALD REUEL TOLKIEN**

(03.01.1892-02.09.1973)

J.R.R.Tolkien diňe hobbitleriň obrazyny döretmek bilen oňmady. Ol özüniňem hobbitdigine tüýs ýüregi bilen ynanyndyr. «Men – daşky keşbimi hasaba almasam, özümiň hobbitdigime ynanyan. Bag-bakjalary, agaçlary we traktor bilen sürülmedik ekin meýdanlaryny gowy görýärim. Müşdükli çilim çekmegi, gowy we doňdurylmadyk iýmitleri gowy görýärim, ýöne fransuz naharlaryny halamok. Şu manysyz döwürde per bilen bezelen eşikleri geýmegi gowy görýärim. Meýdandan toplanan kömelegi diýseň halaýaryn. Meni gowy görýän tankytçylarymyň-da bazar-peteňini çykaryp biljek heneklerim bar. Giç ýatýaryn, mümkingadar giç turýaryn. Kän syýahat edemok».

Tolkieniň «Ýüzükleriň hökümdary» trilogiýasy häzirki wagta çenli ähli döwürleriň iň köp satyn alynan kitaplaryň hataryna girdi.

Gelejekki ýazyja ejesi kiçiliginden latyn, fransuz, nemes dillerini öwrettdi. Munuň daşyndan ol öz islegi bilen grek, köne iňlis, köne norweg, got, fin, ispan, italýan, häzirki zaman we orta asyr gal dillerini öwrendi. Şeýle-de onuň rus, şwed, dan, norweg, flemenk dillerini bilişi-de hiç neneň däl eken. Jemi alanynda on dört dil bilýän ýazyjy öz oýlap tapan elipbiýinde gündelik ýöredipdir. Onuň döreden elipbiýi mifologiýanyň ýoluny açypdyr we ahyrynda hyýaly Orta Dünýäni döredipdir.

«Hobbit» Germaniýada 1945-nji ýyla çenli gadagan edildi, munuň sebäbi bolsa Tolkieniň nemes faşistlerine ýag çekmäge isleg bildirmänligidi. Nemes neşirçileri 1937-nji ýylda bu eseriň

nemes diline terjime edilen nusgasyny çap etmäge hyýallanýarlar. Ýokary wezipeli döwlet işgärleriniň biri onuň ariýa jynsna degişlimi-dälmi anyklamak üçin Tolkiene sorag-ideg edýär.

– Çakym çak bolsa, menden ýewreýdigimi ýa däldigimi soramakçy bolýaňyz öýdýän – diýip, ýazyjy olara nägileligini bildirýär.

– Juda gynanyp aýdýaryn, ata-babalarymyň birisi-de şolar ýaly artykmaç zehinli adamlaryň arasynda bolmandyr.

Bu kinaýaly sözler Tolkieniň adynyň faşistleriň gara sanawyna girmegine sebäp bolupdyr.

Ömrüniň ilkinji kyrk ýylyny dil öwrenmäge bagyş eden Oksforf uniwersitetiniň egni tüýli penjekli, erni müşdükli, professory Tolkien awtoulaglary halamandyr. Ol ikinji jahan urşunyň başlarynda-da awtoulaga münmekden bütinleý ýüz öwrüpdür. Beýtmegi onuň goňşularyna peýda beripdir. Sebäbi garşysyndaky sürüjileri bardyram öýtmeýän, iň soňky derejede perwaýsyz sürüji bolan Tolkien Oksfordyň şaýolynda başga awtoulaglara zol-zol kakyp, uly ile hossa bolýan eken. «Üstlerine bir gaýtsaň edil ýöne gyzyletene guşlar ýaly dyr-pytrak bolarlar» diýen sözü-de, onuň näderejede seresapsyz sürüjidigine güwä geçýär.

Filologiýa ylmyňyň ussady Tolkien dil boýunça gürrüň gozgalanda özboluşly pikirleri orta atypdyr. Ol amerilan iňlisçesi barada şeýle diýipdir: “Iňlis diliniň kirli gubkalardan doldurylan görnüşi». Barypýatan husytlygy bilen ýaka tutduran Tolkien poçta markasyna, sakgalpäkisine harçlan pullarynyňam teňňeme-teňňe hasabyny ýöredipdir. Hususanam salgyt meselesinde husytlygyň gözünü çykarypdyr. Britan hökümeti täze supersonik radioaktiw uçarlary maliýeleşdirmek üçin jemgyýetçilik fondundan peýdalanmak baradaky maksatnamasyny mälim edende, Tolkieniň sabyr kasesi dolup, ýetjek derejesine ýetýär. Ol salgyt tölemekden geçen, gaýtam şu sözleri sugşuryp galýar: «Konkorda» menden ýeke penni* ýok!»

* Penni – iňlis pul birligi.

Robert ŞNAKENBERG.

Terjime eden: Has TÜRKMEN. Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň
terjimehaly